

Λαογραφική Έκπομπή της Πανελληνίου Ένώσεως Ποντιακών Σωματείων

Έκπομπή 131 (10-11-1976)

..... Σ Η Μ Α

Υπό την αιγίδα της Πανελληνίου Ένώσεως Ποντιακών Σωματείων ^{Ποντιακή Γλώσσα} ακού-
τε την λαογραφική έκπομπή του συλλόγου Φάρος Ποντίων που γράφει και
επιμελείται ο Στάθης Ευσταθιάδης.-

..... τό σήμα σβήνει

Στή σημερινή μας έκπομπή, αγαπητοί άκροαταί, θά σάς μιλήσωμε για
τήν ξανουστή και πανέμορφη κώμη "Ατρα" του Μόντου. Σχετικές πληρο-
φορίες μάς έδωσε ο σεβαστός γέροντας Κυριάκος Προκοπίδης από την
Αριδαία, άτραίος την καταγωγή. Φορέας ζωντανός των παραδόσεων της γε-
ν' ετειράς του, υπαγόρευσε και ώρισμένους σκοπούς της. Σε λίγο θά τόν
άκούσωμε νά τραγουδά μέ πάθος και συγκίνηση.

..... λύρα σέ υπόκρουση

Η "Ατρα μέ τούς επί μέρους συνοικισμούς, προκοπάντων, σαχαράντων,
τσιογκάντων, πορπασενάντων, πολατάντων, γαϊσίάντων, πελελέντων-κοσμανάντων
έμυριάντων, κιζιράντων, κοσλερεάντων, κορογλάντων, γαβράντων, τσιαταλάντων
μακρεσάντων και τουρχανάντων, άνήκε στην "Αρδασα. Άκριβή στοιχεΐα για
τήν ίδρυσή της δέν υπάρχουν. Σύμφωνα μέ μία παράδοση, ή "Ατρα χτίστηκε
από Έλληνες διαφόρων περιοχών του Μόντου, από την Τσίτη, Σάντα, Πολα-
τλή, άκόμη και από τή Δαμασκό. Άλλη παράδοση λέει+ ότι ο στρατηγός
Γαβράς στά τελευταΐα χρόνια της ζωής του έμεινε στην "Ατρα, όπου και
πέθανε. Σύμφωνα μέ την ίδια αυτή παράδοση ή "Ατρα πήρα την ονομασία
της από τόν γενναίο τουτον άντρα στρατηγό Γαβρά, δηλαδή από τό "άνδρ
άνδρα... έτρα. Πάντως, στην "Ατρα ζούσαν άρκετοί απόγονοι από την γενεά
των γαβράδων, οι όποιοι μέ τόν ξερριζωμό των άτραίων τό 1924 έφυγαν

στήν Τραπεζούντα και από εκεί με καράβι ήρθαν στην Ελλάδα, στο Λαρεμπουρνάκι. Σήμερα διαμένουν μαζί με άλλους άτράιους στην Αριδαία, Παναγίτσα Έδέσσης και σε άλλες περιοχές της Ελλάδος.

Οι παραδόσεις για την ίδρυση της Άτρας δεν λύνουν βέβαια το πρόβλημα και προκαλούν σε κάποιον βαθμό σύγχυση. Το πιθανότερο είναι ότι η Άτρα χτίστηκε μετά την άλωση της Τραπεζούντας, δηλαδή μετά το 1461, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αποκλείεται η εγκατάσταση στον τόπο άπογόνων της γενεάς γαβράδων.

. ή λύρα σταματά

Η Άτρα πριν από τον ξεριζωμό είχε πάνω από χίλιους Έλληνες κατοίκους. Στο κάθε σπίτι διέμεναν μέχρι και 5 οικογένειες, μέχρι και 25 άτομα. Τουτό συνέβαινε, γιατί όλα τα άρρενα τέιννα με το γάμο τους παρέμεναν στο πατρικό σπίτι.

Οι κλιματολογικές συνθήκες στην Άτρα ήταν όμοιες με της Αργουρούπολεως. Ένα τμήμα της Άτρας ήταν σε πλαγιά και το υπόλοιπο τμήμα της σε κάμφο. Γύρω τριγύρω βουνά. Οι κάτοικοι άσχολούνταν με την γεωργία, τα άπωροικηπευτικά, την κτηνοτροφία, σιδηρουργία και πολλοί από αυτούς ζενιτεύονταν.

Στην Άτρα ύπήρχαν ξακουστοί λυράρηδες, όπως οι Νικόλαος Προκοπίδης, πατέρας του πληροφοριοδότη μας, Μαναγιώτης Αδαμίδης, Άνέστης Χρυσοαλίδης, Εωάννης Μεταξάς και άλλοι, οι όποιοι ύμνησαν με την μουσα τους τις όμορφίες του τόπου.

Στην μνήμη των άτράιων έμεινε άνεξίτηλο το γεγονός της πώσεως της Κωνσταντινουπόλεως και Τραπεζούντας. Έγινε φυχικό βίωμα των κατοίκων της τό σχετικό άσμα, πού θα άκούσαμε τώρα από τον γέροντα Κυριάκο Προκοπίδη.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Στην Άτρα λειτουργούσε δικτατάξια άστική σχολή με 4 δασκάλους και 200 περίπου μαθητές. Τα έξοδα της σχολής καλύπτονταν από δωρεές κατοίκων και ένισχύσεις της έκκλησίας. Υπήρχαν επίσης πολλές έκκλησίες, της Κοιμήσεως της Θεοτόκου, Αγίου Γεωργίου, Αγίων Σαράντων, Αγίων Άγγέλων, του Προφήτη Ηλία και έξω από την Άτρα της "εταμορφό-

καί τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Ἰδρυτής τῆς προαναφερθείσης ἀστικῆς σχολῆς τῆς Ἀτρας ἦταν ὁ Νικόλαος Προκοπίδης μέ τοὺς συνεργάτες του Γρηγόρη Κωνσταντινίδη καί Κυριάκο Χρυσονίδη. Εἶναι ἀξιοσημείωτον τὸ γεγονὸς ὅτι στή σχολή αὕτη διδάσκονταν καί τρεῖς ξένες γλῶσσες, γαλλικὰ, ρωσικὰ καί τουρκικὰ. Ἦταν μεγάλο τὸ πάθος τῶν κατοίκων στά γράμματα.

Ὁ συνομιλητής μας Κυριάκος Προκοπίδης ἀναπόλησε μέ συγκίνηση τὴν γενέτειρά του Ἀτρα, τοὺς ὁμορφους ἐξαχικούς της τόπους, παρχάρια, Χατούν-ὄλουγοῦ, Πριντζοῦ καί Μορνάφ-τσαϊρί, ὅπου καταξιώθηκαν οἱ ἡρωϊκές μορφές, οἱ παρῆγομάνες Χατοῦνα Δεσποινὴ καί γαβράβα. Στὴν ἔντονη συγκίνησή του διέξοδο ἔδωσε τὸ τραγούδι του.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ὁ σεβαστὸς συνομιλητής μας εἶναι ἀθεράπευτος νοσταλγὸς τῆς γενέτειράς του Ἀτρας. Ἀκοῦστε τὸν πῶς ἀπαντᾷ στά σχετικὰ ἐρωτήματα, ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του.

(ἀκολουθεῖ σύντομη συνέντευξη)

(Ὁ γέροντας μιλάει τὴν ποντιακὴ διαλέκτο. Ἐμφράζει τὴν νοσταλγία του γιὰ τὴν Ἀτρα καί τὴν ἐπιθυμία του νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ μιὰ μέρα. Μιλάει γιὰ τίς ὁμορφιές της μέ συγκίνηση ἡλπ.)

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τελειώνει ἡ ἀναφορὰ μας στὴν Ἀτρα. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ τὸν κ. Κυριάκο Προκοπίδη γιὰ τίς πολύτιμες πληροφορίες, ποὺ μᾶς ἔδωσε, καθὼς καί γιὰ τὰ τραγούδια, ποὺ μᾶς εἶπε. Ἠχογραφήσαμε καί ἄλλα τραγούδια του, ποὺ θὰ τὰ μεταδώσουμε σὲ προσεχεῖς μας ἐκπομπές.

. ΛΥΡ - ΤΡΑΓ

Συνεχίζομε τὸ πρόγραμμά μας μέ διόφορους ποντιακοὺς παραδοσιακοὺς σκοποὺς.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ .ἔ 3.σκοποί). . .

Ἀνακοινώσεις: Στίς 5 Δεκεμβρίου πραγματοποιεῖται στὸ «αλαί ντέ Σπόρ» μεγάλη ποντιακὴ καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση μέ τὴν συμμετοχὴ συγκροτημάτων πολλῶν ποντιακῶν σωματείων. Αἱ εἰσπράξεις θὰ διατεθοῦν ὑπὲρ τοῦ πολεμικοῦ σνάφους "Ὁ Πόντος". Ὁ Σύλλογος Θάρος Ποντίων ἄλλωστε

δίδει τὴν ἐρχόμενη Κυριακὴ ποσότητα στὸ "αἰγναδᾶ ποντιακὴ θεατρικὴ πα-
ράσταση μὲ τὸ ἔργο "Ἄς ἔλεπαν τ' ὀμμάτια μ'" τοῦ Σταθῆ Βδσταθιάδη,
Σκηνοθεσία Βάνια Ὑδροπούλου. Οἱ εἰσπράξεις καὶ πάλι γιὰ τὸ πλοῖο "Ὁ
Πόντος".-

. Λ Υ Ρ Α

Ἐδῶ τελειώνει ἡ ἐκπομπή μας.

. Σ Η Ν Α

Ἀκούσατε τὴν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως Ποντιαίων
Σωματείων ἐκπομπή τοῦ ἀλλόγου "Φάρος Ποντίων" - Ποντιακὴ "Ἠχώ - ποῦ
γράφει καὶ ἐπιμελεῖται ὁ Σταθῆς Βδσταθιάδης.-

. τὸ σῆμα σβῆνει